

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н., професор
М. В. Лошицький
«27» березня 2020 року

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту публічного права щодо дисертації Козін Анастасії Олегівни на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої затверджено вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права від 21 листопада 2018 р., протокол № 11

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару відділів проблем публічного права, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва, проблем захисту суб'єктів публічно-правових відносин Науково-дослідного інституту публічного права від «27» березня 2020 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф., доктор юридичних наук, доцент Калатур М.В., доктор юридичних наук Трофімцов В.А., доктор юридичних наук Шкляр С.В., доктор юридичних наук, старший дослідник Іванищук А.А., доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І., доктор юридичних наук, доцент Дрозд О.Ю. (науковий керівник), кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В., кандидат юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М., кандидат юридичних наук Гейц О.О.

З присутніх – 8 докторів юридичних наук та 3 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Козін А.О. на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні»,

поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Козін А.О. на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію та методику, охарактеризувала об'єкт та предмет дослідження, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказала науково-практичну значущість роботи, зазначила про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що Україна, як і будь-яка інша сучасна соціально-спрямована та демократична держава повинна забезпечувати всі необхідні умови для нормального розвитку суспільства, виховання його в дусі справедливості та егалітаризму. Разом із тим, незважаючи на всі намагання законодавця, в Україні поширеними є ряд негативних соціальних явищ, серед яких, беззаперечно, ключове місце належить булінгу (цькуванню), яке на сьогоднішній день існує у багатьох сферах: від дошкільних навчальних закладів – до дорослих колективів. Одним із найбільш жорстких та негативних проявів булінгу є цькування у дитячих колективах, що в подальшому переростає у суттєві психологічні проблеми, які заважають нормальному розвитку дитини, знижують її самооцінку, а також не дають реалізувати себе у майбутньому як особистість та професіонала. Саме тому, важливим завданням держави, суспільства, а також кожного окремого громадянина, є попередити виникнення цього негативного явища.

Все вказане вище підтверджує багатовекторність булінгу, яке є новим явищем для правової та соціальної системи нашої держави, але має досить довгий шлях становлення, як в аспекті визначення його змісту, так і створення основ подолання. Разом із тим, новизна вказаного явища вимагає особливого підходу щодо забезпечення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Таким чином, необхідність підвищення якості та ефективності протидії булінгу (цькуванню) в Україні, а також фактична відсутність наукових розробок у цій сфері та недосконалість норм чинного законодавства, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Козін А.О. присутніми були поставлені такі **запитання:**

Денисюк С.Ф. Шановна Анастасія Олегівна, якими ознаками

характеризується булінг (цькування)?

Відповідь: Булінг (цькування) характеризується: а) негативністю дій – фактично в рамках булінгу вчиняється насильство одного індивіда над іншим, яке може мати психологічний або фізичний характер; б) системністю та послідовністю дій – булінг включає в себе сукупність дій, направлених на завдання потерпілій стороні відповідної шкоди; в) соціальною природою – булінг (цькування) є явищем соціальним, тобто, таке, що зароджується та існує в середині соціальних груп де особи пов'язані, змушені між собою взаємодіяти та відігравати певні соціальні ролі; г) протиправністю – булінг (цькування) передбачає вчинення протиправних, таких, що засуджуються законодавством дій; д) обмеженістю сферою виникнення – наразі булінг (цькування) є визначеним на законодавчому рівні явищем, що фактично звужує галузі його виникнення виключно до освітнього процесу, тобто, колективів навчальних закладів.

Трофімцов В.А: Що Ви відносите до основних зовнішньо-організаційних засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні?

Відповідь: До основних зовнішньо-організаційних засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні віднесено такі: 1) нормативно-правове забезпечення, яке являє собою впорядкування діяльності із протидії булінгу за допомогою регулятивного впливу правових норм; 2) функціонування системи органів публічної влади, які здійснюють відповідне забезпечення протидії та управління нею; 3) координація і контроль; 4) налагодження ефективної взаємодії між органами публічної влади, а також останніми та інститутами громадського суспільства, щодо протидії булінгу; 5) визначення процедур протидії булінгу (цькуванню), тобто порядку здійснення заходів із запобігання, припинення, випадків булінгу, а також врегулювання конфліктних ситуацій, що лежать в їх основі.

Куркова К.М.: Дайте будь ласка характеристику такого виду внутрішньо-організаційних засад протидії булінгу (цькуванню) як координація.

Відповідь: Координація являє собою засіб управління, за допомогою якого компетентні суб'єкти закладу освіти узгоджують та скеровують заходи щодо протидії булінгу. Координація має на меті забезпечення високого рівня дієвості та ефективності протидії булінгу і передбачає налагодження в середині закладу освіти тісних взаємовідносин між учасниками даної протидії, розподіл ролей та постановку завдань у спільній справі. якісна координаційна робота значно підвищує ефективність спільної діяльності, при незмінному, чи, навіть, меншому витрачання ресурсів.

Сорока Л.В.: В чому полягає контроль як зовнішньо-організаційна засада протидії булінгу (цькуванню)?

Відповідь: Контроль, як зовнішньо-організаційна засада протидії булінгу (цькуванню) та його призначення полягають у такому: здійснювати систематичну комплексну перевірку стану дотримання учасниками освітнього процесу вимог законодавства з протидії булінгу; відслідковувати стан та ефективність реалізації підконтрольними суб'єктами заходів із

протидії булінгу; виявляти випадки правопорушень у зазначеній сфері та притягувати винних осіб до передбаченої Законом відповідальності, а також визначати і усувати умови і фактори, що сприяють таким порушенням; з'ясовувати проблемні місця у державній політиці в частині протидії булінгу (цькуванню) та вжити відповідні заходи щодо їх усунення. Зовнішній контроль дає змогу отримати загальну картину про рівень розвитку в країні такого суспільно небезпечного явища як булінг (цькування), і стан протидії йому. Значна кількість суб'єктів, що залучається до протидії булінгу (цькуванню), забезпечує комплексний підхід до зазначеного контролю, адже кожен із вище приведених суб'єктів спеціальної компетенції у тій чи іншій мірі здійснює контрольну діяльність. З іншого боку, така ситуація, знову ж таки, потребує проведення якісної координаційної політики, для того, що цей контроль мав вигляд єдиної, злагодженої системи, яка надає достовірну інформацію про стан справ у досліджуваній сфері та здатна швидко і результативно реагувати на появу відповідних проблем і відхилень у механізмі протидії булінгу (цькуванню).

Іванищук А.А.: Назвіть основні характерні ознаки адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні

Відповідь: До основних характерних ознак адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні віднесено такі: 1) є системою. Системний характер адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні свідчить про те, що він є сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, кожен з яких виконує свої функції та завдання задля досягнення мети системи, у складі якої він (елемент) знаходиться; 2) адміністративно-правовий характер. Зазначений характер досліджуваного механізму свідчить про те, що: по-перше, в його основні знаходяться засоби адміністративного права; по-друге, відносини, які регулюють дані засоби мають публічну природу, тобто складаються і відбуваються у сфері здійснення державного управління; по-третє, ключовими суб'єктами даних відносин є органи публічної влади і посадові особи; 3) має декілька організаційно-управлінських рівнів, а саме: а) залежно від розповсюдження: загальнодержавний (або централізований) та локальний (в межах окремих організацій, установ, закладів); залежно від спрямування (вектору) управлінського впливу: внутрішньо-організаційний та зовнішньо-організаційний; 4) спрямований на забезпечення безпечного освітнього середовища у закладах освіти, захист життя та здоров'я, честі та гідності, прав і свобод учасників освітнього процесу, виховання у них почуття поваги до прав і свобод один одного, формування у їх свідомості настанов на мирне вирішення конфліктних ситуацій.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, доцента – Дрозда Олексія Юрійовича.**

У висновку зазначено про тематику опублікованих статей та апробацію результатів дослідження, а також дані про впровадження науково

обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

За період роботи над дисертаційним дослідженням здобувач проявила себе як сформований вчений, який проводить глибокі науково-правові дослідження, прагне до постійного поглиблення загальних наукових знань та знань у галузі права. Автором коректно визначені мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Враховуючи зазначені елементи дослідження, дисертант достатньо ефективно та результативно застосував при обробці емпіричних матеріалів та теоретичних джерел існуючі в науці методи пізнання об'єкта та предмета дисертації. Ґрунтовний теоретичний аналіз поставленої проблеми організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні, вдале використання методів та організація дослідження, вміння здобувача знаходити ключові моменти, робити узагальнюючі висновки – свідчить про належний рівень виконаної наукової роботи.

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни.

Дисертаційне дослідження характеризується достатньо розгорнутою і, загалом, вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження свідчить опрацювання значного масиву наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій. Дисертант критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними.

Робота є самостійним науковим дослідженням, містить власне розуміння автора щодо шляхів вдосконалення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає освітньо-науковому ступеню доктора філософії. Принципові зауваження наукового керівника враховані та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертаційного дослідження.

У висновку науковий керівник зазначив, що дисертація Козін А.О. є завершеною та самостійною роботою, яка претендує на високу оцінку і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І. відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження Козін А.О. Булінг є досить новим явищем для правової та соціальної системи нашої держави, але має досить довгий шлях становлення, як в аспекті визначення його змісту, так і створення основ подолання. Разом із тим, новизна вказаного явища вимагає

особливого підходу щодо забезпечення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. Попри значну кількість проведених наукових розвідок у цьому напрямку, більшість наукових розробок носили суто теоретичний характер, а питання організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні розглядалось ними лише поверхнево або ж не досліджувалось взагалі.

Отримані в результаті наукового дослідження висновки, мають теоретичне і практичне значення, що сприяє більш повному розкриттю сутності і особливостей організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. Автором вдало сформульовано основні завдання наукового дослідження та оптимально вирішені, про що свідчать висновки дисертаційної роботи.

Позитивним є практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані та використовуються у: науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення наукових питань щодо організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні; правотворчості – для подальшого удосконалення норм чинного законодавства України, яким визначаються організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню), а також при розробці нових локальних та загальнодержавних актів у відповідній сфері; практичній діяльності – з метою підвищення якості та ефективності діяльності суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні; освітньому процесі – під час підготовки підручників з дисципліни «Адміністративне право» та навчально-методичних матеріалів для підготовки фахівців, які будуть здійснювати свою трудову діяльність в органах державної влади, діяльність яких спрямована на протидію булінгу (цькуванню) в Україні.

Високо оцінюючи дисертаційне дослідження Козін А.О., слід водночас відмітити, що робота більше б виграла, якби автор приділила більше уваги статистичним даним щодо булінгу в Україні.

Загалом, висловлене зауваження не впливає на позитивну оцінку дисертації. Вона є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час участі у конференціях та у ході навчального процесу.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства та міжнародних правових актів.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

На підставі вищенаведеного, дисертація Козін Анастасії Олегівни на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована

до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук Куркова К.М. відзначила достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Козін А.О., виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій. Оскільки правові аспекти булінгу нині є недостатньо дослідженим, це й зумовлює актуальність його аналізу як із теоретичного, так і із практичного погляду. А відтак, своєчасність та актуальність дисертаційного дослідження Козін Анастасії Олегівни на тему: «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» не викликає жодних сумнівів

Дисертаційне дослідження проводилося відповідно до: Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 роки); «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»», яка була затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 №5/2015 «Національної стратегії у сфері прав людини», затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015; «Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року» схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р; «Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки», затвердженої розпорядженням КМУ від 25.10.2017 №779-р.

Рецензування дисертаційного дослідження дає підстави для висновку, що мета та задачі дослідження сформульовані чітко та послідовно, що дозволило авторові достатньо повно розкрити основний зміст теми та висвітлити найбільш актуальні проблеми, що пов'язані із опрацюванням науково-методологічного підґрунтя організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Авторкою розглянута ціла низка найважливіших питань, які стосуються всіх аспектів організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. Одержані автором науково-обґрунтовані результати розв'язують важливі для юридичної науки завдання. Робота визначає, доповнює та уточнює низку положень теоретичного, правового та практичного характеру, є своєчасною й корисною науковою працею.

Рецензентом відмічено, що у цілому дослідження відображає вміння автора довести свої судження та оспорити підходи опонентів. Основні висновки і пропозиції сформульовані автором з дотриманням правил доказу, вони викладені чітко, без двозначності, прозоро; головні тези наведені комплексно, системно. Аргументи не суперечать один одному і є достатніми.

Разом з тим є підстави і для певних зауважень до роботи, зокрема здобувачу варто було б приділити більше уваги вдосконаленню законодавства, яким регулюється протидія булінгу (цькуванню) в Україні, запропонувати конкретні зміни та доповнення до відповідних нормативно-правових актів.

Загалом дисертація справила позитивне враження. Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези,

положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Дисертація Козін Анастасії Олегівни на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення в умовах розбудови демократичної, соціальної держави в Україні.

При дослідженні застосовано ряд методів, обраних автором з урахуванням специфіки поставленої мети, а також об'єкта і предмета дослідження. У ході дослідження проаналізовано значну кількість нормативних актів, опрацьовано спеціальну та наукову юридичну літературу, у тому числі й зарубіжну.

Тема роботи досить актуальна, зміст роботи вказує на те, що дисертант загалом успішно вирішив ті завдання, які він ставив перед собою. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером розглянутих питань дисертація є новим за змістом комплексним теоретико-практичним дослідженням організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Належний рівень вірогідності наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу узагальнених теоретичних матеріалів та відповідних наукових методів. Новизна підходів до вирішення ряду проблем, аргументованість основних висновків відрізняють дослідження дисертанта.

Дослідження значного обсягу різноманітних джерел, вивчення правозастосовчої практики дозволили розробити та сформулювати такі основні положення, які демонструють глибоке засвоєння теми і зрілість теоретичних узагальнень авторки. Наукову новизну отриманих результатів слід визнати теоретично обґрунтованою і достовірною. Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Козін Анастасії Олегівни на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Трофімцов В.А. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків.

Аналіз тексту роботи засвідчує, що її мета досягнута, а завдання виконано повно, на належному науковому рівні, а отримані авторкою результати мають значення у науково-дослідній сфері, для правотворчості та правозастосовної діяльності, у навчальній діяльності. Цьому не в останню чергу сприяв

системний підхід здобувачки до застосування під час дослідження загальних та спеціальних методів наукового пізнання, формування належних теоретичного підґрунтя дослідження, нормативної та джерельної його бази.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений науковий підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили авторці аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Наукова новизна праці полягає в тому, що робота є першою спробою на монографічному рівні комплексно, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання, на основі аналізу норм чинного законодавства України, а також існуючих здобутків вітчизняних та зарубіжних правників, встановити сутність та особливості організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні, та на основі опрацювання найбільш позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду опрацювати шляхи вдосконалення відповідних засад.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Як загальний висновок можна відмітити, що підготовлена Козін Анастасією Олегівною робота на тему: «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому його авторкою отримані нові науково обґрунтовані результати, відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Україна, як і будь-яка інша сучасна соціально-спрямована та демократична держава повинна забезпечувати всі необхідні умови для нормального розвитку суспільства, виховання його в дусі справедливості та егалітаризму. Разом із тим, незважаючи на всі намагання законодавця, в Україні поширеними є ряд негативних соціальних явищ, серед яких, беззаперечно, ключове місце належить булінгу (цькуванню), яке на сьогоднішній день існує у багатьох сферах: від дошкільних навчальних закладів – до дорослих колективів. Одним із найбільш жорстких та негативних проявів булінгу є цькування у дитячих колективах, що в подальшому переростає у суттєві психологічні проблеми, які заважають нормальному розвитку дитини, знижують її самооцінку, а також не дають реалізувати себе у майбутньому як особистість та професіонала. Саме тому, важливим завдання держави, суспільства, а

також кожного окремого громадянина, є попередити виникнення цього негативного явища.

Все вказане вище підтверджує багатовекторність булінгу, яке є новим явищем для правової та соціальної системи нашої держави, але має досить довгий шлях становлення, як в аспекті визначення його змісту, так і створення основ подолання. Разом із тим, новизна вказаного явища вимагає особливого підходу щодо забезпечення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Варто відзначити, що проблема протидії булінгу, хоча і є відносно новою, однак при цьому вона неодноразово потрапляла у поле зору різних науковців. Зокрема вказаному питанню приділяли увагу: В.Б. Авер'янов, В.Л. Андрєєнкова, Ю.М. Антонян, В.Ю. Багдасаров, М.В. Бородаєва, Д.А. Булда, В.А. Ватрас, Н.А. Голованова, Т.Г. Гришина, Д. Г. Заброда, В.В. Зубенко, Ю. І. Крегул, С.В. Крисюк, О.В. Кузьменко, М.П. Курилов, А.С. Лавринєць, Я. В. Лазур, О.М. Литвинов, Т.О. Лукіна, Л.І. Миськів, О.А. Мороз, М.О. Мусієнко, О.О. Навроцький, О.І. Наливайко, О.О. Онищук, В.Р. Петросянц, К.М. Плутицька, Н.Г. Протасова, Р.Ф. Рамкулов, Д.М. Соловійов, В.О. Стремецька, О.В. Турута, Ю.В. Харченко, А.Л. Худобородов, Р.Д. Шарапов та багато інших. Втім, не применшуючи здобутки вказаних вище фахівців, справедливим буде відзначити, що більшість їх наукових розробок носили суто теоретичний характер, а питання організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні розглядалось ними лише поверхнево або ж не досліджувалось взагалі.

Таким чином, необхідність підвищення якості та ефективності протидії булінгу (цькуванню) в Україні, а також фактична відсутність наукових розробок у цій сфері та недосконалість норм чинного законодавства, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження проводилося відповідно до: Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 роки); «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»», яка була затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 №5/2015 «Національної стратегії у сфері прав людини», затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015; «Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року» схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р; «Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки», затвердженої розпорядженням КМУ від 25.10.2017 №779-р.

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних положень, українського та міжнародного законодавства та практики його реалізації, навести узагальнення та нове вирішення наукового завдання – з'ясувати сутність та особливості організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в

Україні, а також на основі опрацювання позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду, надати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання даної сфери суспільних відносин.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі завдання:

- здійснити історико-правовий аналіз становлення та розвитку організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- встановити особливості булінгу (цькуванню) в Україні, як об'єкту протидії;
- з'ясувати поняття та значення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- визначити поняття та розкрити структуру адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- окреслити систему суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- надати характеристику внутрішньо-організаційним засадам протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- встановити зовнішньо-організаційні засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід організації протидії булінгу (цькуванню) в Україні та опрацювати можливості його використання в Україні;
- з'ясувати способи вдосконалення взаємодії суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні;
- встановити шляхи вдосконалення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Об'єкт дослідження – сукупність правовідносин, що виникають в процесі організації діяльності, спрямованої на протидію булінгу (цькуванню) в Україні

Предмет дослідження – організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є сукупність як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, в роботі за допомогою історико-правового методу було здійснено історико-правовий аналіз становлення та розвитку організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 1.1). Логіко-семантичний та формально-логічний методи було використано для того щоб: встановити особливості булінгу (цькуванню) в Україні, як об'єкту протидії (підрозділ 1.2); з'ясувати поняття та значення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 1.3), а також визначити поняття та структуру адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 2.1). Системно-структурний метод було використано для того, щоб окреслити систему суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 2.2). Метод документального аналізу дозволив надати характеристику внутрішньо- та зовнішньо-організаційним

засадам протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділи 2.3 та 2.4). Зарубіжний досвід організації протидії булінгу (цькуванню) в Україні було узагальнено за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділ 3.1). Прогностичний метод та метод абстрагування було використано для того, щоб: з'ясувати способи вдосконалення взаємодії суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 3.2) та встановити шляхи вдосконалення організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні (підрозділ 3.3). В роботі було використано низку й інших загальних та спеціальних методів, використання яких дозволило комплексно підійти до розв'язання завдань дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять наукові праці фахівців із різних галузей наукового пізнання, зокрема: адміністративного права, кримінального права, філософії, теорії управління та інших галузевих наук, у тому числі зарубіжних дослідників.

Нормативну основу праці складають Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, що були ратифіковані у встановленому законом порядку та є частиною вітчизняного законодавства. Окрім того, було використано низку інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні.

Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять узагальнення практики діяльності різних органів державної влади у відповідній сфері, а також довідкові видання, статистичні матеріали, тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є першою спробою на монографічному рівні комплексно, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання, на основі аналізу норм чинного законодавства України, а також існуючих здобутків вітчизняних та зарубіжних правників, встановити сутність та особливості організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні, та на основі опрацювання найбільш позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду опрацювати шляхи вдосконалення відповідних засад.

Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

у перше:

- запропоновано розробити та прийняти міжвідомчий нормативно-правовий акт «Порядок взаємодії суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні», запропоновано зміст вказаного акту. Наголошено, що розробка такого нормативно-правового акту є важливим кроком на шляху підвищення якості та ефективності взаємодії суб'єктів протидії булінгу (цькуванню), оскільки він забезпечить дану взаємодію відповідними загальними та обов'язковими для виконання правилами, що у свою чергу робить її (взаємодію) більш системною, керованою, контрольованою та прогнозованою;

- наведено вичерпне коло внутрішньо- та зовнішньо-організаційних засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні;

- запропоновано авторське визначення поняття організаційно-

правових засади протидії булінгу (цькуванню). Констатовано, що особливості організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні пов'язані із: правовим статусом суб'єктів протидії булінгу; розподілом компетенції, функцій та повноважень між подібними суб'єктами; налагодженням та забезпеченням ефективної взаємодії між суб'єктами протидії булінгу (цькуванню) в Україні; встановленням організаційних аспектів реалізації діяльності із протидії булінгу (цькування), визначення її меж, принципів, завдань тощо; тощо;

удосконалено:

- перелік характерних ознак адміністративно-правового механізму протидії булінгу (цькуванню) в Україні, до яких віднесено: системний характер; адміністративно-правовий характер; має декілька організаційно-управлінських рівнів; спрямований на забезпечення безпечного освітнього середовища;

- поняття та перелік ключових характеристик булінгу (цькування), як об'єкту протидії;

- перелік історичних етапів становлення та розвитку організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. Наголошено, що незважаючи на значні досягнення в сфері організаційно-правового забезпечення протидії булінгу (цькуванню) в Україні, розвиток юридичних засад в зазначеному напрямку все ще триває. Наразі важливим питанням все ще залишається зміст булінгу, як об'єкту правової протидії, так як зазначене явище для нашої країни є новим

- класифікацію суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні, які запропоновано поділити на три великі групи: а) суб'єкти прямої організації протидії; б) суб'єкти забезпечення протидії булінгу (цькуванню) в Україні; в) суб'єкти реагування;

дістали подальший розвиток:

- твердження про те, що освітній омбудсмен та підпорядкована йому служба – це важливі суб'єкти забезпечення протидії булінгу (цькуванню) в Україні. Саме існування та діяльність зазначеної посадової особи є гарантією дотримання прав і свобод в сфері освітянської діяльності держави;

- обґрунтування доцільності розробки та запровадження в Україні Концепції з питань протидії булінгу (цькуванню);

- теза про те, що на сьогодні в нашій державі на відміну від багатьох інших країн створено дієвий правовий механізм протидії булінгу, який має власні нормативні джерела та суб'єктів реалізації. Проте, даний факт не свідчить, що Україні у питанні боротьби із булінгом нема до чого прагнути. Запропоновано авторське бачення щодо можливостей імплементації позитивного зарубіжного досвіду у сфері протидії булінгу у вітчизняні реалії.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що результати роботи можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення наукових питань щодо організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні;

- *правотворчості* – для подальшого удосконалення норм чинного законодавства України, яким визначаються організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню), а також при розробці нових локальних та загальнодержавних актів у відповідній сфері;

- *практичній діяльності* – з метою підвищення якості та ефективності діяльності суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні;

- *освітньому процесі* – під час підготовки підручників з дисципліни «Адміністративне право» та навчально-методичних матеріалів для підготовки фахівців, які будуть здійснювати свою трудову діяльність в органах державної влади, діяльність яких спрямована на протидію булінгу (цькуванню) в Україні.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє:» (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.), «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 14–15 лютого 2020 р.), «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 17–18 січня 2020 р.).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки, список використаних джерел містить 244 найменування і займає 27 сторінок.

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 8 наукових працях, серед яких 3 статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 2 статті – у зарубіжних наукових періодичних виданнях (Киргизька Республіка, Словацька Республіка), 3 наукових праці – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Козин А.О. К проблеме определения буллинг (травли) в Украине, как объекта противодействия. *Право и Закон*. 2019. № 3. С. 92–97. (Кыргызская Республика).

2. Козин А.О. До характеристики системи суб'єктів протидії булінгу (цькуванню) в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5. С. 111–116.

3. Козин А. О. До характеристики організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2019. № 11. С. 126–131.

4. Козин А.О. До проблеми застосування в Україні зарубіжного досвіду організації протидії булінгу (цькуванню). *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 134–140.

5. Козін А.О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні (з часів існування Російської Імперії по теперішній час). *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 2. Р. 84–89 (Словацька Республіка).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Козін А.О. Досвід США у сфері організації протидії булінгу (цькуванню) та можливості його використання в Україні. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 листоп. 2019 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2019. С. 78–80.

7. Козін А.О. До характеристики Радянського періоду розвитку організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14–15 лют. 2020 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 45–47.

8. Козін А.О. Розвиток організаційно-правових засад протидії булінгу (цькуванню) в Україні за часів існування Російської Імперії. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17–18 січ. 2020 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 61–63.

Характеристика особистості здобувача. Козін Анастасія Олегівна народилась 10 червня 1995 року.

У 2018 році закінчила Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Право».

З березня 2019 року працює на посаді юрисконсульта сектору підготовки наукових кадрів та аспірантури Інституту садівництва НААН України.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Козін А.О. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Козін А.О. на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Козін А.О. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та

доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Козін А.О. на тему «Організаційно-правові засади протидії булінгу (цькуванню) в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
провідний науковий
співробітник
відділу проблем публічного
права
Науково-дослідного інституту
публічного права
доктор юридичних наук, доцент

Л.І. Миськів

Рецензент:
завідувач відділу науково-правових
та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук,
старший дослідник

К.М. Куркова